

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ФАХОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОЛЕДЖАХ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ECONOMICS IN SPECIAL ECONOMIC COLLEGES IN THE THEORY AND PRACTICE OF PEDAGOGICAL SCIENCE

Здійснено розгляд проблеми формування професійної компетентності майбутніх економістів у фахових економічних коледжах з точки зору виявлення ключових теоретичних засад її подальшого вивчення та розробки. З'ясовано, що в сучасних умовах від рівня професійної компетентності економіста залежить раціональність прийнятих рішень, терміни реалізації економічних планів та результативність господарської діяльності. Здійснено припущення, що формування професійної компетентності фахівців економічного профілю доцільно спрямовувати на становлення мотиваційно-суб'єктного ціннісного ставлення студентів до обраної професії, усвідомлення ними соціального статусу та іміджу спеціаліста економічного профілю, а також інших професійно значущих якостей особистості; фундаменталізацію змісту професійної освіти студентів, який повинен відображає задану структуру їхньої майбутньої діяльності; здійснення міжпредметної інтеграції за принципами наступності та взаємодоповнюваності соціально-гуманітарних, культурологічних, спеціальних та психолого-педагогічних дисциплін; реалізацію комплексу особистісно-орієнтованих й цифрових технологій, що забезпечують професійно-особистісний розвиток і саморозвиток майбутніх економістів. Визначено провідні тенденції освітнього процесу, які виступають як стратегія формування професійної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю: гуманітаризація, що відображає перехід від парадигми професійної освіти до антропологічних підстав, де основною професійно-педагогічною цінністю стає людина; технологізація, що містить у собі логіку переходу від теоретичних посилок дослідження до практичних і передбачає наявність моделі особистісної освіти; цифровізація, яка спрямована на інтенсифікацію професійної підготовки студентів й розвиток інформаційної компетентності. Установлено, що майбутній фахівець у процесі навчання має отримати не лише необхідний набір знань, умінь та навичок, а й – професійну компетентність, що дозволяє забезпечити соціалізацію та впевнене входження у трудову діяльність. Окреслена ситуація вимагає оновлення процесу формування професійної компетентності майбутніх економістів у фахових економічних коледжах на основі врахування методологічних засад компетентнісного, особистісного, діяльнісного підходів, реалізації принципів гуманітаризації, міждисциплінарної інтеграції, контекстності, використання активних, інтерактивних, цифрових технологій в освітньому процесі.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутні економісти, професійна підготовка, теоретичні засади, фахові еко-

номічні коледжі, економіка, ринок, інтеграція, гуманітаризація, цифрові технології.

The problem of the formation of professional competence of future economists in professional economic colleges was examined from the point of view of identifying the key theoretical foundations of its further study and development. It was found that in modern conditions, the rationality of the decisions made, the terms of implementation of economic plans, and the effectiveness of economic activity depend on the level of professional competence of the economist. It is assumed that the formation of the professional competence of specialists in the economic profile should be aimed at the formation of motivational and subjective value attitudes of students towards the chosen profession, their awareness of the social status and image of the specialist in the economic profile, as well as other professionally significant personality qualities; fundamentalization of the content of professional education of students, which should reflect the given structure of their future activities; implementation of interdisciplinary integration based on the principles of continuity and complementarity of socio-humanitarian, cultural, special and psychological-pedagogical disciplines; implementation of a complex of personal-oriented and digital technologies that ensure professional and personal development and self-development of future economists. The leading trends of the educational process are identified, which act as a strategy for the formation of professional competence of future specialists in the economic profile: humanitarianization, which reflects the transition from the paradigm of professional education to anthropological foundations, where the main professional and pedagogical value is the person; technologization, which includes the logic of the transition from theoretical research premises to practical ones and assumes the existence of a model of personal education; digitalization, which is aimed at intensifying the professional training of students and developing informational competence. It has been established that the future specialist in the process of training must acquire not only the necessary set of knowledge, abilities and skills, but also professional competence, which allows for socialization and confident entry into work. The described situation requires updating the process of forming the professional competence of future economists in professional economic colleges based on taking into account the methodological principles of competence, personal, activity approaches, the implementation of the principles of humanitarianization, interdisciplinary integration, contextuality, the use of active, interactive, digital technologies in the educational process.

Key words: professional competence, future economists, professional training, theoretical foundations, professional economic colleges, economy, market, integration, humanitarianization, digital technologies.

УДК 378.345:56/98
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.2.22>

Ткаченко П.О.,
аспірант кафедри машинознавства
і транспорту
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Однією з актуальних завдань, які стоять перед вітчизняною системою освіти, є підвищення якості передвищої професійної освіти. Її рішення пов'язане з модернізацією змісту, оптимізацією технологій організації освітнього процесу та, звичайно, переосмисленням мети та результату освіти. У сучасних умовах від рівня професійної компетентності економіста залежить раціональність прийнятих рішень, терміни реалізації економічних планів та результативність господарської діяльності. Випусник фахового економічного коледжу сьогодні має вміння вирішувати як типові, й складні аналітичні завдання, тобто вміння аналізувати поточний і прогнозувати майбутній стан економічних об'єктів і процесів, мислити і діяти в умовах ринку, які динамічно змінюються, знаходити оптимальні рішення, засновані на математичних методах і моделях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

підкреслює, що в умовах зміни парадигми освіти трансформуються підходи до фахового навчання майбутніх економістів. Зокрема О. Горицька виявляє інтерес до проблематики підготовки майбутніх економістів до автоматизації обліку на підприємствах [1]. Для виявлення потенційно ефективних дидактичних шляхів оновлення процесу професійної підготовки майбутніх економістів в Україні науковці здійснюють порівняльний аналіз вітчизняної системи освіти й, наприклад, німецької (Г. Дзюба [2]); польської (А. Загородня [5]); англійської (А. Найдьонова [7]).

З іншого боку, значна когорта дослідників наголошують на доцільності використання сучасних цифрових технологій в освітньому процесі. Наприклад, Ю. Дюлічева підкреслює переваги хмарних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів [3]. Тоді як Л. Максимова конкретизувала принципи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій [6]. У напрацюваннях В. Осадчого здійснено аналіз досвіду застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів в Україні [8]. На вагомості впровадження гейміфікації в дисциплінах технічного спрямування у вищих навчальних закладах наголошують Н. Сашнюова [9], О. Жерновникова, Л. Перетяга, А. Ковтун, М. Кордубан, О. Наливайко, Н. Наливайко [4] та ін. Разом з тим, питання конкретизації теоретичних засад професійної компетентності майбутніх економістів у фахових економічних коледжах в епоху цифровізації освіти не знайшло належного відображення в сучасній науковій літературі.

Метою статті є розгляд проблеми формування професійної компетентності майбутніх економістів у фахових економічних коледжах з точки зору

виявлення ключових теоретичних засад її подальшого вивчення та розробки.

Виклад основного матеріалу. Концептуальною основою професійної підготовки майбутніх економістів у фахових економічних коледжах є компетентна парадигма. Вона розглядається зараз як ключова методологія побудови нової вітчизняної системи освіти, яка відповідає вимогам інноваційного розвитку суспільства. Вимоги до результатів освоєння основних освітніх програм задаються у формі компетентностей випускника.

Система передвищої економічної освіти готує фахівців широкого профілю в галузі регіональної економіки, державного управління та менеджменту, фінансів, банківської справи, інновацій та підприємництва. Водночас виявляється дефіцит у кваліфікованих компетентних фахівцях, які мають не лише професійні знання, вміння та навички, а й особистісні якості, необхідні для розвитку економічних відносин та обґрунтування комплексних соціально-економічних рішень. Майбутньому фахівцю економічного профілю об'єктивно потрібна наявність загальної культури, здатність до адаптації в умовах виробництва, уміння реалізувати свої творчі здібності, брати на себе відповідальність за вирішення прийнятих завдань, і це означає, що найважливішою метою освітнього процесу в галузі економіки є формування професійної компетентності фахівця. Що детерміновано новими соціально-економічними умовами функціонування вітчизняної та світової економіки, потребою суспільства в кваліфікованих компетентних фахівцях у галузі економіки, які мають жити і працювати в умовах ринкових відносин.

Тоді як в фахових економічних коледжах склалась предметна система професійного навчання, яка як і раніше, орієнтована на «замкнуті», жорстко сконструйовані навчальні дисципліни. Вона характеризується недостатньою гнучкістю освітньо-професійних програм. Студенти часто не розуміють справжнього сенсу та вагомості тієї чи іншої дисципліни, глибинної суті майбутньої професійної економічної діяльності.

В уявленнях студентів про професійну компетентність спеціаліста економічного профілю спостерігаються неоднозначне розуміння значущості її окремих компонентів, зокрема недооцінка психолого-педагогічної підготовки. Основна суперечність проявляється в тому, що ринок праці переповнений дипломованими фахівцями економічного профілю, але якість їхньої підготовки не задовольняє сучасних вимог роботодавців.

В таких умовах формування професійної компетентності фахівців економічного профілю доцільно спрямовувати на становлення мотиваційно-суб'єктного ціннісного ставлення студентів до обраної професії, усвідомлення ними соціального статусу та іміджу спеціаліста

економічного профілю, а також інших професійно значущих якостей особистості; фундаменталізацію змісту професійної освіти студентів, який повинен відображає задану структуру їхньої майбутньої діяльності; здійснення міжпредметної інтеграції за принципами наступності та взаємодоповнюваності соціально-гуманітарних, культурологічних, спеціальних та психолого-педагогічних дисциплін; реалізацію комплексу особистісно-орієнтованих й цифрових технологій, що забезпечують професійно-особистісний розвиток і саморозвиток майбутніх економістів.

Провідними тенденціями освітнього процесу, які виступають як стратегія формування професійної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю, є: гуманітаризація, що відображає перехід від парадигми професійної освіти до антропологічних підстав, де основною професійно-педагогічною цінністю стає людина; технологізація, що містить у собі логіку переходу від теоретичних посилок дослідження до практичних і передбачає наявність моделі особистісної освіти; цифровізація, яка спрямована на інтенсифікацію професійної підготовки студентів й розвиток інформаційної компетентності.

Цифрові технології в системі професійної підготовки майбутніх економістів в фахових економічних коледжах відіграють особливу, системоутворюючу роль, і їхній потенціал потребує переосмислення з позицій компетентнісного, технологічного та діяльнісного підходів. Методично доцільне використання нових цифрових технологій і цифрових інструментальних засобів у практиці викладання фахових дисциплін у фахових економічних коледжах неможливе без змін у розумінні сутності й специфіки реалізації сучасних цифрових технологій.

Актуальні умови ринку праці вимагають перегляду якості професійної підготовки майбутніх економістів в фахових економічних коледжах на засадах ідеї інтеграції та міждисциплінарності [6, с. 42], яка передбачає взаємопроникнення та взаємобогачення різноманітних економічних моделей і кількісних методів з різними розділами соціально-економічної теорії. Практика реалізації підготовки майбутніх економістів в фахових економічних коледжах потребує уточнення інтегративного потенціалу сучасних цифрових технологій і цифрових інструментальних засобів, а також розроблення організаційно-методичних умов розкриття їхнього дослідницького та прикладного потенціалу під час викладання фахових дисциплін.

В даний час система сучасної економічної освіти, як і вся система освіти, переживає радикальні зміни. Нові умови висувають нові вимоги до якості підготовки спеціалістів. Як відомо, економіка – один із найпопулярніших напрямів передвищої професійної освіти. Сучасний

економіст – ключова постать ринкової економіки, успіх діяльності якої залежить від готовності до використання можливостей, наданих ринком. У сферу його діяльності входить планування, прогнозування, організація, облік та аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства. У цьому відношенні суттєво зростає значення інформаційних технологій, які мають озброїти економіста сучасними методами управління економіки. Аналіз соціально-економічних ситуацій, які потребують від економіста застосування різноманітних методів їх вирішення, свідчить про те, що доволі рідко предмет дослідження зосереджений у межах одного предметного поля. Це є додатковим стимулом розвитку механізмів реалізації інтегративного підходу в практиці фахової підготовки майбутніх економістів в фахових економічних коледжах потребує, який передбачає дослідження предмета соціально-економічної ситуації з різних боків, зокрема, з позицій теорії ризику, теорії корисності та економетричного моделювання тощо. Однак професійна підготовка майбутніх економістів не буде адекватною сучасним вимогам ринку праці, якщо не передбачатиме врахування особливої ролі нових цифрових технологій і цифрових інструментальних засобів, що стали невід'ємною частиною соціально-економічних досліджень.

З огляду на виявлені особливості, припустили, що проектування змістовного компонента методичної системи навчання студентів-економістів доцільно здійснювати на основі вирішення реальних професійних завдань економіста, таких як оцінка ефективності інвестиційної політики організації в умовах невизначеності зовнішнього середовища; вирішення завдань оптимального розподілу обмежених фінансових ресурсів засобами лінійного програмування тощо. Це дозволить забезпечити розвиток професійної компетентності економіста за рахунок інтеграції знань у галузі економіки з досвідом застосування інформаційних технологій для вирішення конкретних професійних завдань.

Використання у процесі підготовки студентів-економістів активних та інтерактивних методів навчання, зокрема методу аналізу конкретних економічних ситуацій, у ході якого відбувається побудова та дослідження інформаційної моделі реального бізнес-процесу, тотожної йому у суттєвих характеристиках, дозволить, на думку Г. Дзюби, моделювати в умовах освітньої діяльності – різні види професійного контексту [2]. Це сприяє розвитку у студентів-економістів професійних компетентностей, що регламентуються освітніми програмами, зокрема, вміння критично оцінювати запропоновані варіанти управлінських рішень та обґрунтувати пропозиції щодо їх удосконалення з урахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

Висновки. Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку передвипускної професійної освіти визначаються особистісна орієнтація, оновлення змісту та форм організації освітнього процесу, інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів. Інтеграційні процеси в останнє десятиліття стимулювали в суспільстві потребу в кваліфікованих фахівцях в галузі економіки, здатних до практичної діяльності, ініціативних, готових до вирішення нестандартних проблем. Як показує практика, економічні зміни в країні пояснюють зростаючі вимоги до молодих фахівців економічного профілю, а отже, потребують особливого рівня професійної компетентності. Майбутній фахівець у процесі навчання має отримати не лише необхідний набір знань, умінь та навичок, а й – професійну компетентність, що дозволяє забезпечити соціалізацію та впевнене входження у трудову діяльність. Окреслена ситуація вимагає оновлення процесу формування професійної компетентності майбутніх економістів у фахових економічних коледжах на основі врахування методологічних засад компетентнісного, особистісного, діяльнісного підходів, реалізації принципів гуманітаризації, міждисциплінарної інтеграції, контекстності, використання активних, інтерактивних, цифрових технологій в освітньому процесі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горицька О. В. Підготовка майбутніх економістів до автоматизації обліку на підприємствах. *Науковий вісник львівської академії. Серія : Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3. С. 71–76.
2. Дзюба Г. І. Професійна підготовка майбутніх економістів в Україні і Німеччині: загальні тенденції і відмінності. *Науковий вісник Національного універ-*

ситету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2015. Вип. 220. С. 20–26.

3. Дюлічева Ю. Ю. Хмарні технології у професійній підготовці майбутніх економістів. *Інформаційні технології в освіті*. 2014. Вип. 18. С. 71–79.

4. Технологія формування цифрової компетентності майбутніх учителів засобами гейміфікації / Жерновникова О. А., Перетяга Л. Є., Ковтун А. В., та ін. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Том 75, № 1. С. 170–185.

5. Загородня А. А. Професійна підготовка фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 40 с.

6. Максимова Л. П. Принципи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах*. 2014. № 4. С. 42–47.

7. Найдзьонова А. В. Особливості безперервного навчання в системі підготовки економістів в університетах Великої Британії. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2014. Вип. 199 (2). С. 235–240.

8. Осадчий В. В. Аналіз досвіду застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів в Україні. *Professional education: methodology, theory and technologies*. 2018. Vol. 8. С. 151–166.

9. Сашньова Н. В. Впровадження гейміфікації в дисциплінах технічного спрямування у вищих навчальних закладах. *Specialized and multidisciplinary scientific researches*. 2020. Volume 2. P. 54-58.

10. Струтинська О.В. та Умрик М.А. Сучасні освітні тренди в умовах розвитку цифрового суспільства. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2020. № 26. С. 201-205.